

Valtiovarainministeriölle

Viite: VM065:00/2012

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto kuntalain hallituksen esitysluonnoksesta

Hallituksen esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset ja tavoitteet

Esityksellä ehdotetaan säädettäväksi uusi kuntalaki, jolla korvattaisiin vuoden 1995 kuntalaki. Uusi kuntalaki säilyisi kunnan hallintoa, päätöksentekomenettelyä ja taloutta koskevana yleislakina. Kuntalain tarkoituksena on luoda edellytykset kunnan asukkaiden itsehallinnon sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle kunnan toiminnassa.

Kokonaisuudistuksen tavoitteena on uudistaa kuntalaki siten, että siinä otetaan huomioon kuntien muuttuvasta toimintaympäristöstä ja uusista kuntahallinnon rakenteista aiheutuvat muutostarpeet. Keskeisenä sisällöllisenä tavoitteena on kunnan toiminnan kestävyys turvaaminen ja pitkän aikavälin vastuunkannon korostaminen päätöksenteossa.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Johdanto

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on edistää lapsen oikeuksien toteutumista, joten lapsiasiavaltuutetun lausunnossa arvioidaan hallituksen esitysluonnosta nimenomaisesti lasten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Lausunnossa keskitytään lakiluonnoksen lukuun 5, joka koskee kunnan asukkaiden osallistumisoikeutta.

Lapsen oikeuksien toteutumisessa kuntatasolla on keskeistä, että lapset otetaan huomioon kaikessa kunnan toiminnassa, niin hallinnossa kuin käytännön toiminnan tasolla. Lasten huomioiminen edellyttää, että toiminnan vaikutusta lapsiin arvioidaan ennakkollisesti, toiminannon aikaisesti ja myös jälkikäteisesti.

Lasten huomioon ottaminen ja lapsivaikutusten arviointi puolestaan edellyttävät, että lasten mielipide käsiteltävään asiaan tai toimintaan on selvitetty ja huomioitu lasten iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsille tulee myös antaa oikeus päättää heitä koskevista asioista enenevässä määrin sitä mukaa, kun heidän valmiutensa siihen iän ja kehityksen myötä lisääntyvät.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot tiivistetysti

- Kuntalain valmisteluun tulisi liittää nimenomainen lapsivaikutusten arviointi, jossa kuntalain uudistamisen vaikutukset lapsiin kuntalaisiin arvioidaan sekä kokonaisuutena että yksittäisten säännösten osalta.
- Kansanäänestysaloitteen ikärajan laskeminen 15 vuoteen on kannatettava ehdotus, mutta samalla olisi arvioitava miten kansanäänestyksen äänestys-oikeuden ikärajan säilyttäminen 18 vuoteen vaikuttaa nuorten tosiasiallisiin vaikuttamismahdollisuuksiin ja myös vaikuttamishaluun kansanäänestyksen avulla.
- Esitysluonnos parantaa kuntalaisten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Osallistumis- ja vaikuttamistilaisuuksien toteuttamisessa on tärkeää huomioida lapset ja nuoret monipuolisesti.
- Nuorisovaltuustoista säätäminen velvoittavasti on erittäin myönteinen ehdotus. Nuorisovaltuustot on otettava aktiivisesti mukaan kunnan toimielinten toimintaa, jotta tosiasiallinen vaikuttamismahdollisuus toteutuu.

Perustelut lapsiasiavaltuutetun kannanotoille

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59-60/1991), joka on Suomessa laintasoisena voimaan saatettu erityinen lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitysluonnosta lapsen oikeuksien yleissopimuksen näkökulmasta.

Suomen perustuslain (731/1999) 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännös ulottaa julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perustuslain 2 luvussa säädettyjen perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin¹. Turvaamisvelvoite ulottuu siten myös lapsen oikeuksien yleissopimuksessa taattuihin oikeuksiin.

Lapsen oikeuksien yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan lapsi ole saavuttanut täysi-ikäisyyttä aikaisemmin (1 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltiot ryhtyvät mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa.

Lapsen oikeuksien yleissopimusta tulee tulkita kokonaisuutena. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toteutumista valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu toteutuu, kun kaikki yleissopimuksessa taatut lapsen oikeudet toteutuvat.²

Lapsen oikeuksien komitea on määritellyt seuraavat artikkelit perustavanlaatuisiksi yleisperiaatteiksi koko lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanossa:

- lapsen edun ensisijaisuus kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (3(1) artikla)
- lapsen oikeus syrjimättömyyteen ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiansa tai muun laillisen huoltajansa ominaisuuteen tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua (2 artikla)
- lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla, erityisesti lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä (12 artikla)
- lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla)

Näiden yleisperiaatteiden ohella kuntalain uudistusta koskevan hallituksen esitysluonnoksen kannalta keskeisiä artikloja ovat:

- lapsen oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä, joka sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa (13 artikla)
- lapsen oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen (14 artikla)
- lapsen oikeus yhdistymisvapauteen ja rauhanomaiseen kokoontumisvapauteen (15 artikla)

Lapsiasiavaltuutettu on keskustellut kuntalain uudistamiseen liittyvistä kysymyksistä myös lapsiasiavaltuutetun työn tukena toimivan Nuoret neuvonantajat -ryhmän kanssa. Nuoret neuvonantajat ovat myös tavanneet esitysluonnoksen valmistelijoita keväällä 2014.

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että kuntalain valmistelussa tulisi tehdä nimenomainen lapsivaikutusten arviointi.³ Kuntalain vaikutuksia kokonaisuutena tulisi arvioida yleisesti kaikkien lasten kannalta sekä erilaisten lapsiryhmien kannalta, kuten esimerkiksi pienet lapset, nuoret tai vammaisten lapset. Myös yksittäisten säännösehdotusten vaikutukset lapsiin ja nuoriin tulisi arvioida.

Lapsivaikutusten arviointi perustuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka lähtökohta on lapsen edun ensisijaisuus kaikessa päätöksenteossa.⁴ Myös oikeusministeriön ohjeissa lainvalmistelusta on suositeltu lapsivaikutusten arviointia.⁵

Nyt käsiteltävänä olevassa esitysluonnoksessa on esitetty kovin niukalti lapsiin kohdistuvia vaikutuksia ja ne on hajotettu eri kohtiin ”Esityksen vaikutukset” jakson alakohtiin. Siten vaikutusten hahmottaminen on vaikeaa ja jää hyvin yleiselle tasolle.

Arviot yksittäisistä lainkohdista

Uuden kuntalain 5 lukuun *Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus* koottaisiin voimassa olevan kuntalain tapaan ne säännökset, joita demokratian ja kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen edellyttäisi.

Uudessa kuntalaissa kunnat velvoitettaisiin nuorisovaltuuston tai vastaavan nuorten vaikuttajaryhmän perustamiseen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotuksia, joilla kunnan asukkaiden osallistumisoikeuksia parannetaan, oikeansuuntaisina ja kannatettavina.

25 § Kansanäänestysaloite ja 22 § Kansanäänestys

Kansanäänestysaloitteeseen liittyvää ikärajaa ehdotetaan laskettavaksi 18 vuodesta 15 vuoteen. Jos aloitetta kannattaa vähintään neljä prosenttia 15 vuotta täyttäneistä kuntalaisista, olisi kunnanvaltuuston viipymättä ratkaistava toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys. Kansanäänestyksessä äänioikeutettujen ikärajaa ei ehdoteta laskettavaksi vaan se säilyy 18 vuodessa.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan kansanäänestysaloitteen tekemiseen liittyvän ikärajan laskeminen 15 vuoteen on kannatettava ehdotus. Se parantaa osaltaan alle 18-vuotiaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. 15 vuotta täyttäneillä on sekä taitoa että halua vaikuttaa heitä koskeviin kunnan asioihin.

Kansanäänestysaloitteen eteneminen kansanäänestykseen on aina kunnanvaltuuston harkinnassa, silloinkin, kun aloite on saanut laissa säädetyn kannatuksen tai se on käsitelty uudelleen esityksen hylkäämispäätöksestä tehdyn kunnallisvalituksen jälkeen. Kansanäänestys säilyisi myös nykyiseen tapaan neuvoa-antavana.

Lapsiasiavaltuutettu pitää jossain määrin ristiriitaisena valittua ikärajaa koskevaa ratkaisuehdotusta. Pelkkä aloitteenteko-oikeus ilman äänestysoikeutta voi nuoresta tuntua näennäisvaikuttamiselta, erityisesti, kun aloitteen eteneminenkin äänestykseen on epävarmaa ja käytännössä nuorten suorien vaikuttamismahdollisuuksien ulottumattomissa. Tämä voi vaikuttaa nuorten halukkuuteen valmistella kansanäänestysaloitteita ja osallistua yleisemminkin vaikuttamistyöhön.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa lisäksi, että 25 §:n perusteluissa todetaan Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan ja heidän perheenjäsentensä osalta, että äänioikeuteen tulee lähtökohtaisesti liittyä aloiteoikeus. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti tulisi vastaavasti aloiteoikeudesta seurata äänestysoikeus, kun kyse on yhdestä ja samasta prosessista.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei ole perusteltu tarkemmin miksi kansanäänestysaloitteen tekemistä ja kansanäänestysoikeutta koskevaa ikärajaa ei ole yhdenmukaistettu. Asiaa on myös käsitelty vaikutusarvioinnissa vain hyvin yleisesti toden, että aloitteiden määrän lisääntymisestä, joka johtuu ikärajan laskemisesta, voisi seurata hieman hallinnollisen työn lisääntymistä..

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa, että esitysluonnoksessa perusteltaisiin tarkemmin, miksi valittuun ratkaisuun on päädytty. Myös sen vaikutusarviointi nuoriin kuntalaisiin tulisi tehdä. Vaikutusarvioinnin perusteella tulisi tarvittaessa harkita ikärajojen yhdenmukaistamista kansanäänestykseen liittyen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin kannatettavana, että uudessa kuntalaissa korostettaisiin kuntalaisen kunnan asukkaiden oikeutta monipuolisiin vaikuttamismahdollisuuksiin. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan kunnat voisivat vahvistaa tätä oikeutta laatimalla esimerkiksi erillisen osallistumisstrategian.

Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että erilaisissa vaikuttamistilaisuuksissa on aina huomioitava lapset. Tilaisuudet on järjestettävä lapsiystävällisesti siten, että lapset tosiasiallisesti pystyvät osallistumaan ja vaikuttamaan. Tässä yhteydessä on huomioitava laajasti erilaiset lapsiryhmät, kuten eri-ikäiset lapset, vammaiset lapset, maahanmuuttajalapset jne. Lapsiystävällisyyttä on mm. se, että lasten kanssa keskustellaan henkilökohtaisesti ja he kokevat, että heitä kuunnellaan, keskustelulle on varattu riittävästi aikaa ja pienempien lasten mukana on myös aikuisia, jotka ovat lapsille tuttuja ja joihin lapset luottavat.

YK:n lapsen oikeuksien komitea toteuttaa lapsen oikeuksien yleissopimuksen noudattamisen valvontaa mm. sopimusvaltioiden määräaikaishavainnointin perusteella. Sopimusvaltioiden toimittamien raporttien perusteella komitea antaa suosituksensa sopimusvaltioille. Viimeisimmissä suosituksissaan (2011) Suomelle komitea oli huolestunut mm. siitä, että lapsille ja nuorille tarkoitettujen palveluiden järjestämisessä on alueellisia ja paikallisia eroja johtuen kuntien laajasta itsehallinnosta julkisten palveluiden järjestämisessä ja rahoittamisessa (johtopäätös nro 15).⁶

Laadukkaiden palveluiden kehittämisessä ja järjestämisessä on keskeistä, että tiedetään millaisia palveluita kuntalaiset tarvitsevat ja miten järjestettynä ne palvelisivat parhaiten käyttäjiään. Asukkaiden mukaan ottaminen palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen sekä asukkaiden mielipiteen selvittäminen ennen päätöksentekoa ovat tärkeitä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja. Todellisen tarpeen selvittämisellä ja valittavien ratkaisuvaihtoehtojen vaikutusarvioinnilla voidaan myös välttyä turhien tai väärin investointien tekemiseltä.

Lasten palveluiden kehittämiseksi ja järjestämiseksi on ensiarvoisen tärkeää kuulla lapsia ja ottaa heidän mielipiteensä huomioon. Lapset ovat oman elämänsä kokemusasiantuntijoita, jotka ajattelevat asioista ja kokevat asioita usein hyvin eri tavoin kuin aikuiset, unohtamatta sitä, että he ovat usein myös samaa mieltä aikuisten kanssa.

Erilaiset keskustelutilaisuudet ja kansalaisraadit kunnan asioiden suunnittelu- ja kehittämisvaiheissa mahdollistavat kunnan (toimielinten) ja kuntalaisten välisen kommunikoinnin. Lasten kohdalla lapsiystävällisesti järjestetyt keskustelutilaisuudet ovat erinomainen keino selvittää lasten mielipiteitä ja innostaa heitä osallistumaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Lasten ja nuorten mielipiteen selvittäminen on muistettava myös päätettävien asioiden lautakuntakäsittelyä edeltävässä virkamiesvalmistelussa.

Jotta lapset voivat tosiasiallisesti osallistua ja vaikuttaa, on heille tarjottava siihen kulloiseenkin tilanteeseen sopiva mahdollisuus lasten iän ja kehitystason vaatimalla tavalla. Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että osallistuminen on kaiken ikäis-

ten lasten oikeus, ei ainoastaan 13 tai 15 vuotta täyttäneiden lasten, vaikka nämä ikäraajat esitysluonnoksessa esiintyvätkin eri yhteyksissä. Lapsille on myös annettava riittävästi tietoa käsiteltävistä asioista lapsille ymmärrettävällä ja heidät parhaiten tavoittavalla tavalla. Lasten mielipiteiden selvittäminen ja huomioiminen on tärkeää riippumatta siitä, missä määrin lapset itse voivat olla mukana varsinaisessa päätöksenteossa.

26 § Nuorisovaltuusto

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tärkeänä ehdotusta, jolla kunnille asetettaisiin velvoite asettaa nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttamisryhmä. Nuorille, joilla ei vielä ole äänestysoikeuden antamaa vaikuttamiskeinoa, muodostuu tätä kautta selkeä kanava ottaa kantaa oman kunnan asioihin.

Säännösehdotus on erinomainen edistysaskel, jolla parannetaan ja tuodaan näkyväksi nuorten osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia kunnissa. Velvoittavana säädöksenä se parantaa lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta eri puolella Suomea.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa myös ehdotusta, että nuorisolaissa (72/2008) säädettään edelleenkin lasten ja nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta ja lisäksi nuorisolakiin lisättäisiin viittaus uuden kuntalain nuorisovaltuustoa koskevaan pykälään. Säännökset täydentävät toisiaan ja parantavat siten osaltaan lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Nuorisovaltuustojen toiminnan osalta esitysluonnoksessa korostetaan sitä, että lasten ja nuorten kuuleminen ja osallistuminen tulee ulottaa kaikille toimialoille, ei rajoittuen vain nuoriso-, opetus-, liikunta- ja kulttuuritoimen asioihin. Tämä on tärkeä huomautus. Sosiaali- ja terveystalvet, yhdyskuntasuunnittelu, turvallinen elin- ja asuin ympäristö, joukkoliikenne jne. vaikuttavat lasten ja nuorten jokapäiväiseen elämään, joten on luonnollista, että he voivat osallistua myös näiden alojen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Esitysluonnoksessa nuorisovaltuustojen toteuttamistapa kunnissa on jätetty avoimeksi, joka jättää kunnalle ja nuorisovaltuustolle vapauden toteuttaa toimintaa haluamallaan ja kyseissä kunnassa sopivalla tavalla. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan tämä on lainsäädäntötasolla hyvä ratkaisu. Liian tiukoilla muotovaatimuksilla tai toimintaohjeilla voitaisiin vaikeuttaa toiminnan järjestämistä, kun käytännössä joudutaan ottamaan huomioon esimerkiksi kuntien suuresti vaihtelevat väestömäärät ja ikärakenteet.

Toisaalta lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että kunnille jäävästä valinnanvapaudesta huolimatta nuorisovaltuuston kokoonpano, valinta ja toimintatavat on järjestettävä siten, että nuorten osallisuutta tuetaan, siihen kannustetaan ja tosiasiallinen vaikuttamismahdollisuus toteutuu. Nuorisovaltuusto ei saa jäädä vain nuorten keskustelukerhoksi, jossa ei keskitytä varsinaiseen vaikuttamistyöhön tai jota ei oteta mukaan aktiiviseen kunnan toiminnan suunnittelu- ja kehittämistyöhön.

Lisäksi on varmistettava, että kunnasta löytyy osallisuusrakenteet sekä lapsille että nuorille. Lapsiasiavaltuutetun havaintojen mukaan olisikin tarkoituksenmukaista, että kunnassa on nuorisovaltuuston ohella esimerkiksi lasten parlamenttitoimintaa.

Nuorisovaltuustoa koskevan säännöksen perusteluissa todetaan selkeästi mm., että nuorisovaltuusto tai muu nuorten vaikuttajaryhmä ei ole kunnan virallinen toimielin eikä sille voida siirtää toimivaltaa. Tämä ei kuitenkaan saa käytännössä tarkoittaa sitä, että kunnan toimielimet eivät ota vakavasti nuorisovaltuustojen toimintaa ja sen esittämiä ehdotuksia ja näkemyksiä kunnan toiminnan ja palveluiden kehittämiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että kunnassa ja sen toimielimissä suunnitellaan tarkasti nuorisovaltuuston toimintaa ja vaikuttamiskanavia, jotta sen rooli on selvä sekä kunnan toimielimille, nuorisovaltuuston jäsenille tai sen toimintaa mukaan lähtöä harkitseville. Esimerkkinä mainittakoon nuorisovaltuuston edustajan valinta ja nimeäminen lautakuntaan ja tiedon välittämisen käytännöt kunnan toimielinten ja nuorisovaltuuston välillä.

Lisäksi on huolehdittava siitä, että riittävä yhdenmukaisuus toiminnassa toteutuu koko Suomessa. Hyviä käytäntöjä ja ohjeistusta tulisi jakaa kuntien kesken, esimerkiksi Kuntaliiton myötävaikutuksella.

Esitysluonnoksen mukaan kuntalain 91 §:n mukaan hallintosäännössä annettaisiin tarpeelliset määräykset muiden kuin jäsenten läsnäolo- ja puheoikeudesta kunnan toimielinten kokouksissa. 26 §:n perusteluissa todetaan, että nuorisovaltuuston edustajan läsnäolo- ja puheoikeus valtuuston ja lautakuntien kokouksissa parantaisi tiedonkulkua ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että nuorisovaltuustolla olisi mahdollisuus saada edustus vähintäänkin niihin lautakuntiin (tai niiden sijasta toimiviin valio-kuntiin), joissa käsitellään lasten ja nuorten elämään suoraan vaikuttavia asioita. Lisäksi nuorisovaltuuston edustaja voisi esimerkiksi osallistua ja käyttää puheoikeuttaan lautakunnan tai valtuuston kokouksessa silloin, kun siellä käsitellään lapsiin ja nuoriin vaikuttavia asioita.

Edellä mainitut käytännöt edellyttäisivät sitä, että kussakin lautakunnassa sekä valtuustossa, tarvittaessa myös muissa toimielimissä, olisi nimetty henkilö, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että nuorisovaltuusto on tietoinen käsittelyyn tulevista lapsia ja nuoria koskevista asioista ja niiden aikatauluista. Nykyisissä nuorisovaltuustoissa toimivat nuoret ovat kokeneet mielekkääksi myös esimerkiksi käytännön, jonka mukaisesti nuorisovaltuuston kokouksissa on käynyt kunnan eri toimielimien, yleensä lautakunnan, edustaja kertomassa ajankohtaisista asioista.

Jyväskylässä 26.8.2014

Tuomas Kurttila
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies

¹ HE 309/1993 vp, yksityiskohtaiset perustelut, 16 a §, johon kohtaan viitataan voimassa olevan perustuslain valmistelua koskevan HE 1/1998 vp kohdassa yksityiskohtaiset perustelut, 22 §.,

²
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14_&Lang=en

³ Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen 2013 julkaisemassa selvityksessä on todettu, että vain n. 3 %:ssa hallituksen esityksistä on tunnistettu vaikutuksia lapsiin

(http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/UQ8sjng9P/tta122_Slant_Rantala_2013.pdf) .

⁴⁴ Lapsen edun arvioinnista tarkemmin Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 14

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f14_&Lang=en

⁵

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200706saadosehdotustenvaikutustenarviointi.ohjeet/Files/Saadosehdotusten_vaiikutusten_arviointi_Ohjeet.pdf

⁶ Suosituksena (nro 16) komitea esitti, että valtio tarjoaa kunnille riittävät resurssit lasten oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi, ottaen huomioon kunkin kunnan käytettävissä olevat resurssit, järjestää kussakin kunnassa lasten tarpeisiin osoitettujen määrärahojen seurannan ja varmistaa niiden asianmukaisen tason sekä ottaa käyttöön lapsibudjetoinnin.

<http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=82628&GUID={08815486-C2F7-4348-A1DC-0985FA9542EC}>